

گام دوم انقلاب: «وظیفه نخبگان در شتاب بخشی به روند تولید علم و پژوهش در راستای جهش تولید با مشارکت مردم»

□ شعبانعلی جعفری *

چکیده

علم به دلیل آثار مهم دارای جایگاه عظیمی است. کسب علم از نظر کتاب، سنت و عقل ضروری است. در شرایط مواجهه با تحریم‌های دشمن آمریکایی و بروز مشکلات برای تأمین نیازهای جامعه تنها راه تولید علم است. تحقیق حاضر با روش تحلیلی تفسیری بر اساس بیانات رهبر عزیز انقلاب و فرهنگ اسلامی تولید علم، نقش نخبگان در تولید علم و نقش تولید علم و مشارکت مردم در جهش تولید را مورد بررسی قرار داده است. تولید علم موجب پیشرفت است. نخبگان با ترویج خودباوری، تشخیص اولیت‌های علمی، تقویت روحیه پژوهش و ... در تحقق جهش علمی جامعه مؤثر هستند. علم با تأثیر در برنامه تولید، ثبات در مدیریت، فرهنگ‌سازی، گفتمان‌سازی و بکارگیری اقتصاد دانش پایه و مردم با تأمین سرمایه، برنامه تولید، نیروی کار و مصرف محصولات داخلی در جهش تولید مشارکت دارند.

کلیدواژه‌ها: علم، تولید علم، نقش نخبگان در تولید علم، جهش تولید، مشارکت مردم در جهش تولید.

بیان مسئله

دشمن استعماری آمریکایی در زمان حاضر با سلاح تحریم اقتصادی در بیشترین حد ممکن به مقابله با نظام اسلامی برخاسته است و با قصد توقف پیشرفت جامعه اسلامی اجازه ارتباط نهادهای اقتصادی دنیا با جمهوری اسلامی را نمی‌دهد. لذا جامعه اسلامی در بسیاری از موارد از قبیل تأمین نیازهای جامعه در حوزه‌های صنعت، دفاع، سلامت و ... با مشکل روبرو است. بنابراین جامعه اسلامی در برابر نظام سلطه دشمن استعماری برای حفظ استقلال و عزت خود و نیز مقابله با چالش تحریم و تحقق پیشرفت جامعه با سؤال‌هایی روبرو است که عبارتند از: در شرایط تحریم علم در جامعه از چه جایگاهی برخوردار است؟ تولید علم در پیشرفت جامعه چه نقشی دارد؟ وظیفه نخبگان جامعه اسلامی در برخورد با مقوله علم چیست؟ نخبگان چه نقشی در شتاب بخشیدن به تولید علم دارند؟ تولید علم چه نقشی در جهش تولید دارد؟ جایگاه مشارکت مردم در جهش تولید چیست؟

تحقیق حاضر سعی دارد ابتدا جایگاه علم در جامعه بیان کند سپس نقش تولید علم در پیشرفت جامعه را تبیین کند سپس به بررسی نقش نخبگان و علم در جهش تولید پردازد و در نهایت مشارکت مردم در جهش تولید را مورد بررسی قرار دهد.

مقدمه

هر جامعه‌ای در هر نقطه‌ای از جهان که وجود داشته باشد نیازهایی دارد که برای برطرف کردن آن باید اقدام نماید بدیهی است که رفع نیاز زمانی به آسانی تحقق پیدا می‌کند که علم رفع آن نیاز وجود داشته باشد. به همین دلیل تمام کشورهای جهان بودن وقفه در سعی و تلاش هستند که به علوم جدید در موضوعات مختلف سیاسی، اقتصادی، نظامی، کشاورزی، فناوری‌های نوین، سلول‌های بنیادی و ... دست پیدا کنند تا از این طریق اولاً نیاز جامعه خودشان را تأمین نمایند و ثانياً با استفاده از آنها بر کشورها و جوامع دیگر سلطه پیدا کنند.

در چنین شرایطی ایران اسلامی که در مقابل ابرقدرت‌های استعماری ایستاده و دائم در حال مبارزه با آنها است و آن قدرت‌های استعماری تمام توان و تلاش خودشان را بر از بین

بردن جامعه اسلامی متمرکز کرده است، و در حد توان خود راه ورود علم و تکنولوژی به داخل کشور را در تمام موضوعات بسته است و دست از تحریم جامعه اسلامی بر نمی‌دارد، این پرسش که علم، کسب علم و تولید علم و تحقیق در موضوعات مختلف در چنین کشوری از چه جایگاهی برخوردار است؟ آیا مسلمانان در این جامعه راهی به جز کسب علم و تولید علم و به دنبال آن ایجاد جهش در تولید دارند؟

۱. تعریف علم

کلمه «علم» از نظر لغت به معنای دانستن^۱، یقین و معرفت (فیومی، المصباح المنیر فی غریب الشرح الکبیر للرافعی، ج ۲، ص ۴۲۷). و در برابر ندانستن (فراهیدی، ۱۴۱۰: ۱۵۲ / ۲) است و در اصطلاح منطق دانان علم عبارتست از صورتی که از یک شی در نزد عقل پدید می‌آید (مطهری، ۱۳۸۶: ۳۳). گرچه در درباره معنای اصطلاحی واژه «علم» تعابیر مختلفی مانند آنچه بیان شد وجود دارد؛ اما مرحوم امام خمینی علیه السلام علم را مفهومی عام و بدیهی و بی‌نیاز از تعریف دانسته و تعریف‌های موجود را شرح الاسمی می‌داند و در تعبیری بسیار روشن درباره علم می‌نویسد: «علم نور است که برای خود در ذاتش ظهور دارد و غیر خود را نیز ظاهر می‌کند» (خمینی، ۱۳۸۵: ۱۵۸ / ۱؛ همو، ۱۳۸۶: ۳۸؛ همو، ۱۳۸۹: ۱۳ / ۵۰۸). این تعریف بر گرفته از حدیث عنوان بصری است که در آن امام صادق علیه السلام فرمودند: «لَيْسَ الْعِلْمُ بِكَثْرَةِ التَّعَلُّمِ إِنَّمَا هُوَ نُورٌ يَقَعُ فِي قَلْبٍ مَنْ يَرِيْدُ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ... الْحَدِيثُ» (عاملی، ۱۳۷۶: ۱۴۹)؛ زیرا نور، خود با ذاتی که دارد، روشن است و اگر با اراده خداوند متعال در قلب کسی قرار گرفت، با روشنی که دارد باعث هدایت او می‌شود.

۱. لغت نامه دهخدا آن لاین، ماده «دانش»، «دانش. [ن] (امص) اسم مصدر از دانستن. دانست. (فرهنگ نظام). عمل دانستن. داندگی. دانائی. علم و فضل و دانستن چیزی باشد. (برهان). درایت. فقاهاة. فقه. فضل. ادب. (صراح). علم. حکمت. (زمخشری) (دهار) (ترجمان القرآن). حصول علم ثابت، و در مراتب، پژوهش است یعنی رفتن بطرف علم آنگاه شنا سایی است یعنی نزدیک شدن به آن و سپس دانش است یعنی علم ثابت. ادراک. درک. شعر. شعور. وقوف. آگاهی. اطلاع. معرفت. شناسایی. شطس. بصر. بجدة.»

۲. جایگاه علم

علم در زندگی بشر از جوانب مختلف فردی و اجتماعی به دلیل آثار مهمی که دارد، از اهمیت بالا و انکارناپذیری برخوردار است؛ لذا ضرورت کسب علم امری بدهی و آشکار است و کتاب، سنت و عقل بر آن دلالت دارد و تمام افراد مخصوصاً نخبگان جامعه اسلام موظف به کسب علم و تحقیق در موضوعات علمی و تولید علم و پیشبرد سطح علمی جامعه و دست پیدا کردن به علم پیشرفته روز دنیا بلکه عبور از آن برای تحقق هرچه بیشتر اقتدار و قدرت جامعه اسلامی است.

دلالت کتاب بر ضرورت کسب علم

قرآن کریم در آیات بسیاری بر اهمیت و جایگاه عظیم علم و دانش و تأثیر آن در زندگی بشر اشاره می‌نماید؛ ذکر همه آیات قرآن کریم با موضوع علم و دانش از عهده این تحقیق مختصر خارج است اما برای نمونه به ذکر سه مورد اکتفا می‌نماییم؛

آیه شریفه ﴿يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ (سوره مجادله، آیه ۱۱)؛ خداوند کسانی را که ایمان آورده اند و کسانی را که علم به آنان داده شده درجات عظیمی می‌بخشد.

۲. آیه شریفه ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (سوره زمر، آیه ۹)؛ بگو آیا آنان که اهل علم و دانشند با مردم جاهل نادان یکسانند؟

۳. آیه شریفه ﴿فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ (سوره نحل، آیه ۴۳)؛ پس اگر نمی‌دانید از اهل ذکر سؤال کنید.

قرآن کریم در این آیه اول به جایگاه رفیع عالمان در نزد خداوند متعال اشاره می‌نماید و در آیه دوم با طرح سؤال استفهامی انکاری پرده از حقیقت عدم تساوی عالمان و جاهلان بر می‌دارد و در آیه سوم به مردم مأموریت می‌دهد که در زمان جهل و نادانی خودشان به اهل بیت رسول خدا ﷺ مراجعه کنند و از ایشان راه هدایت خودشان را بیوالت نمایند.

بنابراین این آیات و آیات بسیار دیگری از قرآن کریم بر اهمیت علم و تحصیل آن دلالت دارند.

دلالت سنت بر ضرورت کسب علم

از رسول گرامی اسلام ﷺ و اهل بیت علیهم السلام روایات فراوانی صادر شده است که بر جایگاه علم و آثار آن و ضرورت تحصیل آن دلالت دارند. ذکر همه این روایات از عهده این تحقیق مختصر خارج است اما سه مورد از آنها به عنوان نمونه ذکر می‌نمایم.

۱. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع، قَالَ: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ» (کلینی، ۱۴۲۹: ۷۲/۱)؛ تحصیل علم بر هر مسلمانی واجب است.
۲. کمیل بن زیاد از امیر المؤمنین علی ع نقل می‌کند که حضرت در وصیت خود به او فرمودند: «... يَا كَمِيلُ مَا مِنْ حَرَكَةٍ إِلَّا وَأَنْتَ مُحْتَاجٌ فِيهَا إِلَى مَعْرِفَةٍ» (نوری، ۱۴۰۸: ۱۷/۲۶۸)؛ ای کمیل! هیچ کاری نیست مگر این که تو در آن نیازمند شناخت هستی.
۳. «عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع، قَالَ: «إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ.»» (کلینی، ۱۴۲۹: ۷۷/۱). همانا علما وارثان انبیا هستند.

در روایت اول طلب علم و تحصیل دانش از سوی رسول خدا ﷺ به عنوان عملی واجب بر هر مسلمانی معرفی شده است و می‌توان علت آن را در کلام آقا امیر المؤمنین علی ع در روایت دوم که خطاب به کمیل بیان نموده‌اند به دست آورد؛ آری تحصیل علم از آن رو بر هر مسلمانی واجب است که ایشان در هر حرکتی که در هر زمینه‌ای انجام می‌دهد محتاج علم، معرفت و شناخت است؛ زیرا تنها در این صورت است که می‌تواند خود را از افتادن در راه ضلالت و گمراهی نجات دهد و در راه هدایت و روشنایی درجات عالی سعادت را کسب نماید و در نهایت در روایت سوم حضرت امام صادق علی ع عالمان دین را وارثان انبیا الهی معرفی نموده‌اند و علت آن هم به احتمال قریب به واقع این است که امر هدایت مردم جامعه همچنانکه بر عهده انبیای الهی است عالمان دین هم در همین امر مرجع امر هدایت مردم هستند.

بنابراین سنت رسول خدا ﷺ و اهل بیت علیهم السلام بر جایگاه علم در زندگی بشر و ضرورت تحصیل علم دلالت دارد.

دلالت عقل بر ضرورت کسب علم

دانستن و علم داشتن در هر موضوعی از نظر عقل به دلیل آثاری که در هدایت انسان به سوی کمال دارد، دارای حُسن است و در مقابل آن ندانستن و جهل در هر موضوعی از قبیح عقلی برخوردار است؛ زیرا انسان نسبت به موضوعی که برای او مجهول است، نمی‌تواند موضع درستی را اتخاذ نماید. بنابراین چه در موضوعات دنیوی و چه در موضوعات اخروی برای انتخاب راه درست و پیشبرد اهداف و نایل شدن به سعادت دنیوی و اخروی و رسیدن به کمالی که انسان برای آن خلق شده است، آگاه بودن و کسب علم ضرورت دارد و عقل بر بدیهی بودن آن شهادت می‌دهد.

مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی حرکت علمی کشور را مبتنی بر پیش فرض‌هایی دانسته است و بیانات خود را بر اساس آن پیش فرض‌ها ایراد می‌نمایند؛ ایشان درباره اولین پیش فرض در این موضوع تصریح کردند: «یکی این است که پیشرفت علمی، ضرورت حیاتی کشور در علوم مختلف است» (بیانات در دیدار نخبگان علمی و اساتید دانشگاه‌ها ۳/۱۳۸۷/۷). در این فرمایش ضرورت کسب علم و پیشرفت در آن به صورت عام در تمامی موضوعات علمی لازم و ضروری دانسته شده است.

۲. نقش تولید علم در پیشرفت جامعه

داشتن علم و آگاهی از زوایای مختلف در پیشرفت یک جامعه نقش دارد. جامعه‌ای در جهان امروز از پیشرفت بیشتری برخوردار است که افراد تشکیل دهنده آن جامعه از دانش بیشتری برخوردار باشند؛ زیرا با وجود علم و آگاهی می‌توان به بهترین وجه ممکن نیازهای اجتماع در حوزه‌های مختلفی همچون سیاست، امنیت و دفاع، صنعت، سلامت، حمل و نقل و ... را بر طرف کرد. بنابراین با داشتن علم می‌توان جامعه را به درستی اداره کرد و از آن در مقابل خطرات دشمنان محافظت کرد و با پیاده کردن روش‌های درست علمی چرخ صنعت را با هزینه کمتر و بازدهی بیشتر به راه انداخت و نیز با پیشرفت دانش سلامت محور از بیمار شده اجتماع جلوگیری کرد و با علم پیشرفته ترافیک سهولت حمل نقل در تمام نقاط کشور را تحقق داد.

اینها و بسیاری از اثرات دیگر پیشرفت علمی در جامعه مورد تأکید مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی در موضوع ضرورت پیشرفت علمی کشور است؛ زیرا ایشان در بیان علت تأکیدشان بر مسأله علم تصریح نمودند: «اینکه من تأکید می‌کنم روی مسئله‌ی علم، [برای این است که] علم برای پیشرفت کشور است، علم برای گشایش افق آینده است» (بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل‌های دانشجویی ۱۳۹۹/۲/۲۸).

۱-۲. رفع نیازهای جامعه

مقام معظم رهبری در مسأله هسته‌ای در مقابل کسانی که در نظر آنها دست برداشتن از انرژی هسته‌ای به دلیل حساسیت ایجاد کردن آن، مفید جلوه کرده است، تصریح می‌نمایند:

خب مسئله‌ی هسته‌ای یک مسئله‌ی علمی است؛ مسئله‌ی پیشرفت علمی و فناوری آینده‌ی ما است. ما بزودی - نه خیلی دیر - تا چند سال دیگر نیازمند محصول انرژی هسته‌ای خواهیم بود؛ یعنی به طور کامل نیازمند خواهیم بود؛ به چه کسی مراجعه کنیم؟ کی شروع کنیم که بتوانیم [به دست بیاوریم]؟ بنابراین صرف‌نظر کردن و بی‌اعتنائی کردن به اینها [درست نیست]» (بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۴۰۰/۱۲/۱۹).

ایشان در جای دیگر تصریح نمودند:

این علم نافع است که عرض کردیم نیازهای کشور و نقاط کور بخش‌های مختلف، چه صنعتی، چه اقتصادی، چه کشاورزی، چه بخش‌های گوناگون مدیریتی و امثال اینها، به وسیله‌ی تحقیقات دانشگاهی و مقالات دانشگاهی روشن بشود؛ این کمک [می‌کند]. این، علم نافع و کاربردی است (بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها ۱۳۹۸/۳/۸).

۲-۲. تحقق اقتدار و قدرت جامعه

یکی از حوزه‌های بسیار مهم در موضوع تأثیر علم حوزه قدرت یک جامعه است مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی در این زمینه تصریح می‌نمایند: «خب علم خیلی مهم است: اَلْعِلْمُ سُلْطَانٌ؛ علم به معنای واقعی کلمه قدرت است. این شعر معروف «توانا بود هر که دانا بود»

حرف درستی است. «توانا بود هر که دانا بود»؛ دانش برای یک کشور توانایی می‌آورد، اقتدار می‌آورد» (بیانات در ارتباط تصویری با مردم آذربایجان شرقی ۱۴۰۰/۱۱/۲۸). ایشان در جای دیگر بیان کردند: «سه عامل اساسی اقتدار ملی اینها است: اقتصاد قوی و مقاوم، علم پیشرفته و روزافزون، و حفظ روحیه‌ی انقلابیگری در همه‌ی بخصوص در جوان‌ها؛ اینها است که می‌تواند کشور را حفظ کند؛ آن وقت دشمن مایوس خواهد شد» (بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم ۱۳۹۴/۶/۱۸).

۲-۳. تحقق استقلال جامعه

در نظر مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی پیشرفت علمی و تولید علم یکی از آرمان‌های مهم است که در کنار اقتدار سیاسی و اقتدار اقتصادی آرمان اساسی استقلال جامعه اسلامی را تشکیل می‌دهد و جامعه اسلامی را از افتادن در شبکه اقماری قدرت‌های مستکبر و نظام سلطه شرق و غرب حفظ می‌نماید (بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل‌های دانشجویی ۱۴۰۰/۲/۲۱).

۲-۴. رهایی از تهدیدهای دشمنان

مقام معظم رهبری دام ظلّه تنها راه نجات کشور از تهدید دشمنان مختلف جامعه اعم از دشمنان تمدنی، از سیاسی و فرهنگی را پیشرفت علمی کشور می‌داند و در این زمینه تصریح می‌نماید: ما احتیاج داریم به اینکه از لحاظ علمی پیشرفت کنیم؛ این نیاز قطعی ما است. اگر از لحاظ علمی پیشرفت نکنیم، تهدید دشمنان تمدنی ما و دشمنان فرهنگی و سیاسی ما، تهدید دائمی خواهد بود؛ آن وقتی این تهدید متوقف می‌شود یا خطرش کم می‌شود که ما از لحاظ علمی پیشرفت کنیم (بیانات در دیدار نخبگان و استعدادهای برتر علمی ۱۳۹۷/۷/۲۵).

۲-۵. آماده کردن بستر مناسب برای همکاری با سایر کشورها

پیشرفت علمی در جامعه در تحقق بستر مناسب و مفید برای ارتباط و همکاری با کشورهای دیگر از طریق تربیت دانشجویان و صادرات محصولات فنی دانش‌بنیان ایجاد می‌کند. ضرورت این امر زمانی بیشتر آشکار می‌شود که دشمن استعماری آمریکایی همواره به دنبال قطع ارتباط جامعه

اسلامی با سایر کشورها است تا از این طریق جامعه اسلامی را از تأمین منابع مختلف مورد نیاز جامعه باز دارد. «حضرت آیت الله خامنه‌ای پیشرفت‌های علمی، فنی و تحقیقاتی ایران را زمینه‌ای مناسب برای گسترش همکاری‌های دو کشور برشمردند و افزودند: جمهوری اسلامی ایران آماده‌ی تقویت دوستی و همکاری با دولت و کشور شماست و در این خصوص باید یادداشت‌های تفاهمی که امروز امضا شد، به‌طور جدی پیگیری و عملیاتی شوند.» (سایت مقام معظم رهبری دام‌ظله‌العالی، KHAMENEI.IR، دیدار رئیس جمهوری سریلانکا با رهبر انقلاب ۱۳۹۷/۲/۲۳).

۲-۶. بکارگیری اقتصاد دانش‌پایه

در سایه پیشرفت علمی امکان دست‌یابی به روش‌های تولید با اتکا بر پایه‌های علمی برای ما ممکن می‌شود. در این زمان با سرمایه اندک توانائی تولید بیشتری خواهیم داشت. مقام معظم رهبری در این زمینه تصریح کردند: «اگر پیشرفت علمی را ما دنبال کردیم، آن وقت اقتصاد دانش‌پایه - که سرمایه‌گذاری‌اش اندک است [اما] فرآورده و محصولش بسیار زیاد است - در اختیار ما قرار خواهد گرفت» (بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۹۴/۱۲/۲۰).

۲-۷. تأمین حیات طیبه

در نظر مقام معظم رهبری دام‌ظله‌العالی پیشرفت علمی جامعه در کنار تربیت معنوی می‌تواند حیات طیبه را در اختیار انسان و جامعه بشری قرار دهد. ایشان در این زمینه بیان کردند:

یکی از چیزهایی که حیات طیبه را تأمین می‌کند، پیش‌رانی در علم و تمدن جهانی است. یک ملتی بتواند در مجموعه‌ی دانش جهانی و مدنیت جهانی، حالت پیش‌ران داشته باشد و جلو ببرد؛ برای ارتقای کل بشریت، یک نردبان جدیدی را جلوی پای بشریت بگذارد؛ این یکی از اجزای حیات طیبه است. غربی‌ها این جور نیستند؛ بله، پیشرفت‌های مادی زیاد آوردند، در این زمینه‌ها حرف‌های جدید زدند، هنوز هم دارند می‌زنند، منتها این را همراه کردند با چیزی که سقوط از این نردبان در آن حتمی است؛ ... پس پیش‌رانی در علم و تمدن بشری، همراه با معنویت، همراه با معنویت. آن روز در یک مجموعه‌ای - به نظرم پخش هم شده - گفتم فرض کنید بیست سال دیگر، سی سال دیگر کشور جمهوری اسلامی را مثلاً با ۲۰۰ میلیون یا ۱۸۰ میلیون

یا ۱۵۰ میلیون جمعیت با پیشرفت‌های شگرف مادی و علمی و صنعتی و با استقرار معنویت و عدالت؛ ببینید چه می‌شود؛ چه جاذبه‌ای در بین آحاد بشر - مسلمان و غیر مسلمان- به وجود می‌آورد؛ می‌خواهند این اتفاق نیفتد (بیانات در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۱۳۹۴/۶/۲۵).

۳. نقش نخبگان در تولید علم

نخبگان جامعه در حرکت علمی کشور از زوایای مختلف دارای تأثیر بسیار مهمی هستند. این نخبگان در هر سطحی اعم از سیاست‌گذاری که در بخش‌های مختلف دولت و نهادهای سیاسی فعالیت دارند و یا در نظام آموزشی کشور فعال هستند و یا در نظام اقتصادی کشور فعالیت دارند به مقتضای تأثیر در فعالیت‌های علمی و وظایفی دارند که مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی به آنها اشاره نموده است و برخی از این وظایف عبارتند از:

۳-۱. ترویج خودباوری

این حقیقت که جامعه علمی و پژوهشگران نظام اسلامی باور داشته باشند که با حفظ اعتقادات دینی و فرهنگی با امکانات و ذخائر ملی می‌توان راه تولید علم را در پیش گرفت و در جهت حرکت علمی کشور قدم برداشت، یکی از نقاط مثبت جامعه اسلامی است که وظیفه ترویج آن بر عهده نخبگان جامعه است.

مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی در یکی از توصیه‌های خود در موضوع حرکت علمی کشور خطاب دستگاه‌های مدیریتی و اساتید بیان کردند: «در داخل دانشگاه‌ها خود باوری را ترویج کنید. جوانی که تحت تربیت و تحت آموزش و تعلیم شماست، باید به خود اعتماد داشته باشد.» (بیانات در دیدار نخبگان علمی و اساتید دانشگاه‌ها ۱۳۸۷/۷/۳). ایشان در توضیح اعتماد به خود تصریح کردند: «ما به خصال ملی خودمان، به امکانات ملی خودمان، به ذخائر فرهنگی خودمان، یک اعتماد به نفس عمومی داشته باشیم که به آن گفتیم اعتماد به نفس ملی - این حالت بایست در یکایک جوان‌های ما بروز پیدا کند» (همان).

با تحقق این امر مهم در صورت بزور تحریم‌های اقتصادی و علمی که از سوی نظام

گام دوم انقلاب: «وظیفه نخبگان در شتاب بخشی به روند تولید علم و پژوهش در... □ ۱۰۱

استکباری و استعماری آمریکایی برای جامعه، حرکت علمی کشور متوقف نمی‌شود و راه دستیابی به اهداف علمی کشور فراهم می‌شود.

۲-۳. توجه به آینده و افق علمی کشور

مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی درباره نخبه علمی تصریح کردند: «بایستی به آن آینده و افقی که برای علم در کشور ترسیم شده چشم بدوزد و به آن توجه داشته باشد.» (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان و استعدادهای برتر علمی کشور ۲۶ / ۸ / ۱۴۰۰). آینده و افق علمی در نظر ایشان این است که ایران در مدت زمان پنجاه ساله در دنیا منبع علم محسوب شود. مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی دستیابی به چنین افقی را ممکن دانسته همانطور که به تصریح ایشان دانشمندان جامعه اسلامی در برهه از تاریخ در قله دانش دنیا قرار داشتند. ایشان برای تحقق این افق علمی سه مرحله بیان کردند؛ مرحله اول پرکردن فاصله علمی کشور با مرزهای دانش دنیا و مرحله دوم گذشتن از خطوط و مرز دانش جهانی است؛ یعنی بتوانیم خدمات جدید علمی و کشفیات جدید علمی را به دنیا عرضه کنیم. مرحله سوم به دنبال ایجاد تمدن نوین اسلامی بودن است که قطعاً یکی از پایه‌های آن علم نافع و پیشرفت علمی است. مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی تأثیر توجه قشر نخبه به افق و آینده علمی کشور قرار گرفتن حرکت علمی در جهت و مسیر درست و مشخص دانست و نتیجه آن پیشرفت درست علمی خواهد بود (همان).

۳-۳. تشخیص اولویتهای علمی و دخالت آنها در برنامه‌های آموزشی

توصیه دوم مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی در موضوع حرکت علمی کشور تشخیص نیازها و اولیوت‌های علمی و دخالت دادن آنها در برنامه‌ریزی‌های آموزشی است. ایشان در توضیح این امر تصریح کردند:

درباره‌ی علوم پایه، درباره‌ی بخش‌های مختلفی از علوم تجربی یا سطوح مختلفی از تحقیق، ممکن است یک اولویت‌هائی در مطالعه و بررسی کامل آشکار شود؛ اینها باید ملاحظه بشود و در برنامه‌ریزی‌ها دخالت داده بشود. ما با امکانات محدود و با نیازهای فراوان، نباید به خودمان اجازه بدهیم که در کاری که از اولویت برخوردار

نیست، سرمایه‌گذاری فکری و پولی و وقتی و انسانی بکنیم (بیانات در دیدار نخبگان علمی و اساتید دانشگاه‌ها ۳/۱۳۸۷).

علت این اولویت سنجی همان‌طور که مقام معظم رهبری دام‌ظله‌العالی به آن اشاره کرده‌اند محدودیت امکانات علمی و تحقیقاتی در شرایطی است که نیازهای جامعه اسلامی بسیار فراوان است. بدهی است که در این شرایط نباید سرمایه‌های فکری، اقتصادی، فرصتی و نیروی انسانی جامعه با پرداختن به غیر مهم هدر رود. بنابراین بهترین کار در این زمان هدایت امکانات به سوی اولیت‌های علمی و پژوهشی برخاسته از نیازهای مهم جامعه اسلامی است و این حقیقت زمانی به درستی جامعه عمل به خود می‌گیرد که نخبگان جامعه اسلامی اقدام به بررسی دقیق نیازها و اولیت‌های علمی و پژوهشی جامعه نمایند و اولیت‌ها و غیر اولیت‌ها را مشخص نمایند و در اختیار نظام آموزش عالی قرار دهند.

۳-۴. تقویت روحیه پژوهش و جویندگی در دانشجو

توصیه دیگر مقام معظم رهبری دام‌ظله‌العالی در حرکت علمی نظام اسلامی تقویت روحیه پژوهش و جویندگی در دانشجو است. این امر مهم در سایه تحول نظام آموزش عالی ممکن است که مقام معظم رهبری دام‌ظله‌العالی در مورد آن تصریح کردند:

در همین زمینه‌ی تحول نظام آموزشی، از جمله‌ی کارهایی که باید انجام بگیرد، این است که جویری نظام آموزشی باید طراحی بشود که جوان ما به تحقیق، طلبگاری در تعمیق علم و دانش علاقه‌مند بشود. حفظ‌محوری، غلط است. (همان)

تقویت روحیه پژوهش در دانشجو فرایند تحصیل او را فعال و در مسیر تولید علم قرار می‌دهد و باعث می‌شود خودش در آموزش خود مؤثر باشد و تنها مقلد آثار دیگران از طریق حفظ کردن حرف‌ها و گفته‌ها و نوشته‌هایی که معلوم نیست همه‌اش چقدر فایده داشته باشد، نباشد؛ زیرا حفظ کردن این مطالب به تصریح مقام معظم رهبری دام‌ظله‌العالی «درگیر کردن ذهن جوان به چیزی که غیر لازم است.» (همان)

تقویت روحیه پژوهش در میان دانشجویان نیز تنها از عهده قشر نخبه کشور بر می‌آید. ایشان با مشخص کردن زمینه‌های پژوهش، نیازهای پژوهشی، ارائه راه عملی کردن تحقیقات

علمی و به ثمر نشستن آنها، معرفی تحقیقات و آثار علمی ممتاز و... می‌توانند در روی آوردن دانشجویان به تحقیق و تقویت روحیه پژوهش تأثیرات بسیار فراوانی داشته باشند. البته در این قشر از نخبگان و در خصوص موضوع تقویت روحیه پژوهشی در میان دانشجویان اساتید از جایگاه ویژه‌ای برخوردار هستند. ایشان به دلیل ارتباط مستقیم با دانشجو در عالی‌ترین سطح علمی آموزشی می‌تواند بیشترین تأثیر را در هدایت علمی و پژوهشی دانشجو داشته باشد. بنابراین اساتید عزیز آموزش عالی به عنوان نخبگان علمی و آموزشی نظام اسلامی باید توجه ویژه به هدایت علمی پژوهش محور دانشجویان خود داشته باشند.

۳-۵. پیدا کردن راه جمع بین اساتید با تجربه و اساتید جوان و تازه نفس

از بیانات مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی در مسأله استاد پیشکسوت و استاد تازه نفس چند نکته قابل برداشت است (بیانات در دیدار نخبگان علمی و اساتید دانشگاه‌ها ۳/۱۳۸۷/۷):

۱. این مسأله نباید به مسأله‌ای مورد اختلاف تبدیل شود؛ زیرا ایجاد اختلاف در این مسأله آرامش مورد نیاز فضای آموزشی را از بین می‌برد و این امر از کیفیت و ثمرات فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی دانشجویان کم می‌کند.

۲. جامعه به تمامی اساتید اعم از اساتید پیشکسوت و اساتید تازه نفس نیاز دارد؛ زیرا اساتید پیشکسوت، اساتید باتجربه، سابقه‌دار در رشته‌های مختلف، از ذخائر نظام هستند؛ از این‌ها باید حداکثر استفاده بشود... استاد مجربی که سال‌های متمادی در این رشته کار کرده و پخته شده و تجربه پیدا کرده و برای کشور یک ذخیره‌ای است... به جوان تازه از راه رسیده‌ی گرم متأللی از تحرک علمی و نشاط علمی و مایل به اینکه کار کند و تلاش کند هم احتیاج داریم.

۳. باید از تشکیل حلقه‌های بسته در سطوح هیئت علمی و آموزشی جلوگیری کرد؛ لذا باید هم از اساتید باتجربه و هم از اساتید جوان و تازه نفس استفاده کرد.

۴. راه حل مسأله اساتید پیشکوت و اساتید تازه نفس طراحی راه جمع بین این دو گروه از اساتید با توسعه‌ی مراکز آموزشی و پژوهشی امکان‌پذیر است.

۳-۶. فراهم کردن اشتغال علمی برای دانشجوی آماده به کار

مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی در موضوع حرکت علمی نظام اسلامی بحث اشتغال علمی را مطرح کردند و در این زمینه تصریح کردند: «می‌توان برای دانشجویان آماده‌ی کار، اشتغال علمی فراهم کرد و نخبگان را جذب کرد.» (بیانات در دیدار نخبگان علمی و اساتید دانشگاه‌ها ۱۳۸۷/۷/۱۳). اهمیت اشتغال علمی دانشجویان و نخبگان علمی از آنجا آشکار می‌شود که این اشتغال ضمن ایجاد امید و نشاط در میان قشر نخبه علمی جامعه در مسیر مولد کردن علم تولید شده قدم بر می‌دارد و ثمرات فعالیت‌های علمی نظام آموزشی را در برای رفع نیازهای جامعه اسلامی بکار می‌گیرد. بنابراین یکی از وظایف نخبگان جامعه مخصوصاً نخبگان سیاسی و اقتصادی فراهم کردن زمینه مولد کردن تحقیقات علمی از طریق ایجاد اشتغال علمی برای دانشجویان و نخبگان علمی جامعه است.

۳-۷. کار مسأله محور

مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی درباره ضرورت توجه نخبگان به مسائل کشور و کار مسأله‌محوری تصریح کردند: «یکی از هدفهای جامعه‌ی علمی کشور - نه فقط نخبگان، [بلکه] همه‌ی جوامع علمی؛ البتّه در مورد نخبگان این بیشتر مورد نیاز است - این است که باید به مسائل کشور فکر کنند، مسئله‌محور کار کنند؛ مسئله‌محوری مهم است. کشور مسائل اساسی‌ای دارد؛ باید به اینها توجه کرد، اینها بایستی از طرق علمی و باروش علمی حل بشوند؛ راه حل دارد.» (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان و استعدادهای برتر علمی کشور ۱۴۰۰/۸/۲۶). ایشان در بیان برخی از مسائل مبتلابه حال حاضر کشور تصریح کردند: «از موضوعات مبتلابه امروز ما فرض بفرمایید مسئله‌ی آب در کشور است؛ و مسئله‌ی آب در آینده‌ی خیلی نزدیکی به مسئله‌ی مهم‌تری هم در سطح دنیا تبدیل خواهد شد. خب برای این یک فکر علمی باید بشود. یا مسئله‌ی محیط‌زیست و حتی مسئله‌ی ترافیک؛ مسئله‌ی ترافیک، یک مشکلی در زندگی است. شما از یک گوشه‌ی تهران حرکت می‌کنید تا یک قسمت دیگر، باید یک ساعت، یک ساعت و ربع سوار ماشین باشید با این گرفتاری‌ها؛ خب این راه حل دارد؛ باید از طریق علم

گام دوم انقلاب: «وظیفه نخبگان در شتاب بخشی به روند تولید علم و پژوهش در...» □ ۱۰۵

راه حلّ این را پیدا کرد. آسیب‌های اجتماعی، مسئله‌ی اعتیاد، مسئله‌ی طلاق، مسئله‌ی حاشیه‌نشینی، مسئله‌ی هجرت از روستاها و تخریب روستاها، اینها همه راه حل دارد.» (همان)

۸-۳. ایجاد تحول از تقلید و مصرف‌کنندگی علم به تولید علم

مقام معظم رهبری دام‌ظله‌العالی تحول مستمر و دائمی در محیط دانشگاه به عنوان یکی از مراکز مهم تربیت قوه عاقله کشور را ضروری دانستند و دلیل این تحول را اولاً احتیاج همه نهادهای عالم به تحول به دلیل تحول و پیشرفت بشر و ثانیاً بنیان‌گذاری غلط دانشگاه به وسیله‌ی آدم‌های نامطمئن و با سیاست‌های نامطمئن در زمان حکومت طاغوت دانستند و در این زمینه تصریح کردند:

این بنا همچنان وجود دارد: دانشگاه را مبنی بر دین‌زدایی بنیان‌گذاری کردند؛ دانشگاه را مبنی بر تقلید علمی و نه ابتکار علمی و تولید علم، بنیان‌گذاری کردند؛ دانشگاه این‌جوری بنیان‌گذاری شده و خب بعضی از آثارش هم تا امروز هنوز امتداد دارد. بنابراین یک اصلاح و یک تحوّل و یک سیروورت درونی برای دانشگاه به‌طور مستمر لازم است» (بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها ۲۰/۳/۱۳۹۷).

ایشان یکی از مصداق‌های تحول در دانشگاه را تبدیل رویکرد مصرف‌کنندگی علم به رویکرد تولید علم دانستند. (همان)

ایجاد این تحول در نظام آموزشی در محیط دانشگاه از وظایف مهم و اساسی نخبگان علمی و اساتید نظام آموزش عالی کشور است.

۹-۳. تقویت امید به پیشرفت علمی کشور

یکی از امور مهم در تحقق پیشرفت علمی کشور امید به پیشرفت علمی کشور در میان افرادی است که در زمینه تحصیل و تحقیق علمی فعالیت دارند. اساتید دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و نخبگان علمی در تحقق این امر مهم نقش اساسی دارند. مقام معظم رهبری دام‌ظله‌العالی تأکید ویژه‌ای بر این حقیقت داشته و در این موضوع تصریح نمودند:

نکته‌ی بعدی، ایجاد امید است. من جدّاً در این زمینه اصرار می‌کنم؛ هم به شما، هم

به اساتید، هم به پیشروان حرکت علمی که نگذارید امیدی که به وجود آمده به پیشرفت علمی در کشور، خدای نکرده اختلال پیدا کند. این جور نباشد که ما مشکلات را به صورت یک طرفه و یک جانبه طرح کنیم، موفقیت‌های بزرگ را نبینیم ... وقتی که ما یک جانبه مشکلات را مطرح می‌کنیم، گاهی روی یک مشکل خاص که چندان هم مهم نیست مدام تکیه می‌کنیم، مدام تکرار می‌کنیم، مدام می‌گوییم، مدام مرثیه‌خوانی می‌کنیم، امید در دل جوان فرو می‌نشیند، امید کم‌فروغ می‌شود در دل جوان‌ها؛ این غلط است. (بیانات در دیدار نخبگان و استعداد‌های برتر علمی ۱۳۹۷/۷/۱۷)

۱۰-۳. ایجاد جریان و روندسازی در پیشرفت علم

پیشرفت علمی در کشور باید به صورت یک روند مستمر و یک جریان مداوم درآید و این طور نباشد که در برهه‌ای از زمان رشد و پیشرفت علمی باشد و در زمانی دیگر متوقف شود یا اینکه افراد سیاسی خاص در تحقق آن تأثیر منفی داشته باشد بلکه برای تحقق امر پیشرفت علمی در جامعه جریان تولید علم نباید نوسان و توقف داشته باشد. مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی در این زمینه تصریح کردند:

ما بایستی در زمینه‌ی پیشرفت علمی به تحرّک نقطه‌ای در فلان دانشگاه یا فلان پژوهشکده یا مانند اینها اکتفا نکنیم؛ باید روندسازی بشود، رویه‌سازی بشود؛ باید در کشور جریان‌سازی بشود در زمینه‌ی علم و پیشرفت علمی؛ به صورت جریان در بیاید، به صورت رویه در بیاید که قابل توقّف نباشد. این جور نباشد که اگر چنانچه این دولت آمد و سلیقه‌ی خاصّی داشت، بتواند در پیشرفت علمی کشور تأثیری ایجاد کند و مثلاً نکسی به وجود بیاورد، یا فلان مسئول دولتی اگر آمد و عقیده‌ی دیگری داشت، همین طور. نبایستی سلايق و شیوه‌ها و روشهای مدیریتی در پیشرفت علمی کشور اثر بگذارد؛ این وقتی خواهد شد که رویه‌سازی بشود. (بیانات در دیدار نخبگان جوان علمی ۱۳۹۶/۷/۲۷)

۱۱-۳. همکاری صنعت با دانشگاه

رجوع صنایع به دانشگاه‌ها و درخواست روش‌های پیشرفته، علمی و مقبول به صرفه برای بکار

گرفتن در تولید، روند تولید علم در دانشگاه‌ها را فعال و پر نشاط می‌کند و محقق و تولید کننده علم با آگاهی از بکارگیری نتیجه تحقیق خود در جامعه با امید و جدیت بیشتری به کار تحقیق خود پردازد. از طرف دیگر تولید کنندگان در صنایع با حفظ عزت و اقتدار جامعه با هزینه کمتری از علم مورد نیاز خود در تولید برخوردار می‌شوند و از وابستگی به مؤسسات و نهادهای اقتصادی خارجی بی‌نیاز می‌شوند. مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی در این زمینه تصریح کردند:

دانشگاه‌های ما تشنه‌ی همکاری با دستگاه‌های صنعتی ما هستند. بنده از چند سال قبل، همکاری صنعت و دانشگاه را توصیه کردم، البته مقداری هم انجام گرفته؛ در بخش‌های نظامی خیلی خوب انجام گرفته است، در بعضی از بخش‌های دیگر همین جور. دانشگاه‌های ما می‌توانند کمک کنند؛ [این] هم برای دانشگاه‌ها خوب است، هم برای پیشرفت علم خوب است، هم برای صنایع ما خوب است. (بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی ۱۳۹۶/۱/۱)

۱۲-۳. کشف استعدادهاى برتر

برخی از افراد جامعه به دلیل استعدادها و قابلیت‌هایی که خداوند متعال در اختیار آنها قرار داده است توانایی‌های خاصی در کسب علم، پیشبرد تحقیقات عملی، حل مسائل و مشکلات علمی، اداره امور، ارائه راه حل‌های مناسب برای حل فعالیت‌های اقتصادی، رفع احتیاجات مختلف مردم و ... دارند. مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی به دلیل تأثیر فراوانی که این استعدادهاى برتر در پیشبرد حرکت علمی کشور دارند تصریح کردند:

پیش بروید و فکر پیشرفت روزافزون در این رشته را رها نکنید. استعدادهاى گوناگونی هم جذب خواهند شد؛ الان همین پسرها و دخترهای جوانی که اینجا من می‌بینم، خیلی استعدادهاى خوبی هستند؛ اگر این موضوع برای اینها مطرح نمی‌شد، این باب برای تحقیقات اینها باز نمی‌شد و این استعداد بروز نمی‌کرد. ما خیلی از استعدادها را که در کشورمان وجود دارد نمی‌شناسیم؛ میدان را باز کنیم برای اینکه این استعدادها شناخته بشوند و بیابند. (بیانات پس از بازدید از نمایشگاه دستاوردهای

۴. نقش علم در جهش تولید

در نظر مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی برخی از عوامل پیشرفت جهشی «وجود برنامه‌ی خوب، ثبات در مدیریت، اهتمام به فرهنگ‌سازی، گفتمان‌سازی» (بیانات پس از بازدید از نمایشگاه دستاوردهای فناوری نانو ۱۳۹۳/۱۱/۱۱) و بکارگیری اقتصاد دانش‌پایه است. اما باید توجه داشت که دستیابی به عوامل پیشرفت و جهش تولید تنها در سایه وجود علم و پیشرفت علمی امکان‌پذیر است.

۴-۱. وجود برنامه خوب

به تصریح مقام معظم رهبر دام ظلّه العالی وجود برنامه خوب یکی از عوامل پیشرفت و جهش است (همان). اما باید توجه داشته که رسیدن به یک برنامه خوب برای تحقق جهش تولید به آگاهی و علم زیاد در موضوع مورد نظر نیاز دارد و عالی‌ترین برنامه برای جهش تولید در جامعه‌ای بکار گرفته می‌شود که از نظر علمی پیشرفت بیشتری داشته باشد. بنابراین علم از طریق ارائه برنامه مناسب برای تولید بر جهش تولید تأثیر دارد.

۴-۲. ثبات در مدیریت

منظور از ثبات در مدیریت در کلام مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی (همان) در موضوع جهش تولید این نیست که اگر یک شخص خاصی مدیر یک نهاد تولیدی شد باید مدیریت همیشه در اختیار او باشد بلکه جهش تولید در کشور باید به صورت یک روند مستمر و یک جریان مداوم درآید و این طور نباشد که در برهه‌ای از زمان تحقق داشته باشد و در زمانی دیگر متوقف شود یا اینکه افراد خاصی با نشستن در پست مدیریتی در تحقق تولید و جهش در آن تأثیر منفی داشته باشد. البته این ثبات در مدیریت هم زمانی مفید خواهد بود که برنامه خوب مبتنی بر علم در کار تولید بکار گرفته شود.

۴-۳. اهتمام به فرهنگ سازی

فرهنگ کردن جهش تولید در میان جامعه یک هنر است و آثاری دارد که به دلیل آن آثار تمام

گام دوم انقلاب: «وظیفه نخبگان در شتاب بخشی به روند تولید علم و پژوهش در...» □ ۱۰۹

دست اندرکاران نظام اسلامی، نهادهای علمی و فرهنگی و آحاد افراد جامعه برای تحقق فرهنگ تولید و جهش در آن مسئولیت دارند. زمانی که چنین فرهنگی در جامعه تحقق پیدا کند تمام افرادی که به نحوی با تولید محصولات مورد نیاز جامعه سروکار دارند به دنبال راهی برای افزایش تولید محصولات تولیدی خودشان خواهند بود. از آنجا که رسیدن به کارآمدترین راه تولید در سایه پیشرفت علمی امکان پذیر است با فرهنگ شدن جهش تولید امکانات تولید علم و پیشرفت علمی هم فراهم می شود. بنابراین این فرهنگ سازی هم به جهش در تولید و هم به جهش در پیشرفت علمی منجر می شود. به همین دلیل اهتمام به فرهنگ سازی به عنوان یکی از عوامل مؤثر در پیشرفت از سوی مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی معرفی شده است. (بیانات پس از بازدید از نمایشگاه دستاوردهای فناوری نانو ۱۱/۱۱/۱۳۹۳)

۴-۴. گفتمان سازی

اینکه مسائل علمی نوروز دنیا که با حل آنها پیشرفت علمی جامعه حاصل می شود، در میان مجامع علمی کشور در تمامی سطوح اعم از دانش آموزان، دانشجویان و محققان در مدارس، دانشگاه ها و نهادهای تحقیقی مورد اندیشه، تفکر و گفتگو باشد از نظر مقام معظم رهبری گفتمان سازی علمی است (همان) و نتیجه آن دغدغه شدن مسأله علمی برای تمام محصلین و ایجاد رقابت در بین آنها برای حل این دغدغه می شود. قطعاً ایجاد چنین فضایی باعث پیشرفت علمی می شود. نتیجه این پیشرفت علمی جهش تولید در تمامی محصولات مورد نیاز کشور خواهد بود.

۴-۵. بکارگیری اقتصاد دانش پایه

مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی درباره اقتصاد دانش پایه مبتنی بر پیشرفت علمی تصریح کردند: «اگر پیشرفت علمی را ما دنبال کردیم، آن وقت اقتصاد دانش پایه - که سرمایه گذاری اش اندک است [اما] فرآورده و محصولش بسیار زیاد است- در اختیار ما قرار خواهد گرفت» (بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری ۲۰/۱۲/۱۳۹۴) تحقق چنین امری همان جهش تولید است که در آن به دلیل بکارگیری روش های علمی در صنایع اصلی و

نیز برنامه تولید علمی مناسب نه تنها در هزینه و وقت صرفه‌جویی می‌شود بلکه محصول بیشتری تولید خواهد شد.

۵. مشارکت مردم در جهش تولید

مردم جامعه از نظر فعالیت تولیدی و تأثیر آن در جهش تولید در دو گروه مردم و تولید کنندگان قرار می‌گیرند. هر کدام از این دو گروه نقش اساسی و مستقلی در پیشرفت و جهش تولید دارند.

۵-۱. نقش مردم در جهش تولید

در مورد نقش مردم باید گفت: فعالیت تولید و انجام کارهای مرتبط با تولید در تمامی سطوح اعم از تولیدات صنایع، معادن، کشاورزی و... بر عهده آحاد مردم جامعه است. از طرف دیگر به دلیل نیاز به محصولات تولیدی همین مردمی که تولید بر عهده آنها بود، مصرف کننده این محصولات نیز هستند و از آنجا که تولید و مصرف در جهش تولید نقش اساسی دارد، آحاد مردم جامعه در هر دو زمینه؛ یعنی هم در تولید و هم در مصرف می‌توانند در جهش تولید مشارکت داشته باشند.

مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی درباره ایستادگی ملت ایران و خانواده‌های محترم شهدا بر سر آرمان‌های خود و قدرت و اقتدار معنوی حاصل از ایمان به خدا که در ملت ایران وجود دارد تصریح کردند:

عرض من این است که هم مسئولین، هم آحاد مردم، هم خانواده‌ها این ایمان را باید قدر بدانند؛ این را در خود روزبه‌روز ریشه‌دارتر کنند؛ این است که قدرت ملت ایران را تأمین می‌کند؛ این است که می‌تواند پشتوانه‌ی پیشرفت‌های علمی ما، پیشرفت‌های فنی ما، پیشرفت‌های سیاسی ما، پیشرفت‌های اجتماعی ما قرار بگیرد.

(بیانات در دیدار خانواده‌های شهدا و جانبازان قم ۸۹/۷/۲۸)

توجه به این پند ارزشمند ما را به این نتیجه می‌رساند که پشتوانه هر حرکتی در مسیر پیشرفت همان ایستادگی ملت و آحاد افراد جامعه بر سر آرمان‌های اسلامی فرهنگی برخاسته از ایمان به خدا است که اگر در مسیر تولید مورد توجه قرار گیرد، حتماً منجر به جهش در این زمینه خواهد شد.

۱-۱-۵. تأثیر فعالیت تولیدی مردم در جهش تولید

به طور کلی مردم در جامعه در موضوع فعالیت تولیدی از سه راه می‌توانند بر تولید تأثیرگذار باشند. اگر مردم در این سه زمینه به نقش خود را به نحو احسن ایفا نمایند، کار آنها در جامعه حتماً به جهش تولید منجر می‌شود. مقام معظم رهبری به دلیل اهمیت و تأثیر مشارکت مردم در جهش تولید، آن را در شعار سال قرار داده بیان کردند:

امسال بنده مسئله‌ی «مشارکت مردم» را در شعار سال قرار دادم، برای اینکه به امکانات مشارکت مردم بیشتر توجه بشود و مردم در مسائل اقتصاد به معنای واقعی کلمه به عرصه بیایند. مردم یعنی توان مردم؛ توان مالی، توان فکری و ذهنی، توان ابتکاری؛ ابتکارات مردم وارد میدان بشود. ما سود می‌بریم. (بیانات در دیدار مسئولان نظام ۱۴۰۳/۱/۱۵).

۱-۱-۱-۵. تأمین سرمایه مورد نیاز تولید

درست است که در جامعه افرادی وجود دارند که به لطف خداوند متعال از دارایی مناسبی برای به راه انداختن فعالیت تولیدی برخوردار هستند اما تعداد آنها برای تأمین نیازهای تمام افراد جامعه کافی نیست و در صورت اکتفاء به کار این افراد جهش تولیدی در جامعه اتفاق نمی‌افتد و در نتیجه جامعه همواره با کمبود محصولات مورد نیاز خود مواجه خواهد بود. در مقابل تعداد بسیار زیادی از افراد جامعه دارایی و سرمایه دارند اما مقدار این دارایی به تنهایی برای به راه انداختن کار تولید کافی نیست؛ اما اگر دارایی و سرمایه این افراد با هم جمع شود می‌تواند سرمایه لازم برای بسیاری از فعالیت‌ها تولیدی را فراهم نماید و با راه انداختن آن فعالیت‌ها جهش قطعی تولید را در جامعه تحقق بخشد.

۱-۱-۲-۵. تأمین برنامه مناسب برای تولید

نخبگان جامعه، متخصصان جامعه، محققان جامعه و قشر تحصیل کرده جامعه در تمامی ارگان‌ها و نهادهای علمی و تحقیقی در تمامی سطوح می‌توانند یا فرهنگ سازی جریان تولید و گفتمان سازی تولید راه‌ها و برنامه‌های مناسب و کم هزینه برای فعالیت‌های تولیدی فراهم نمایند و با اجرای این برنامه‌ها در کار تولید و رفع مشکلات علمی تولید، اقتصاد دانش پایه در

جامعه بر فرایند تولید حاکم می‌شود و در این صورت حتما جهش تولید در جامعه به مرحله تحقق راه پیدا خواهد کرد.

۳-۱-۱-۵. تأمین نیروی انسانی لازم برای تولید

قطعا هر فعالیت تولیدی در هر سطحی به نیروی کار و نیز نیروی کار مناسب و متخصص نیاز دارد. اگر این نیاز در موضوع فعالیت‌های تولیدی بر طرف نشود نه تنها جهش تولید در جامعه تحقق نخواهد یافت بلکه کار تولید متوقف شده جامعه در تأمین نیازهای خود با مشکلات فراوانی روبرو خواهد شد. در مقابل اگر آحاد جامعه با احساس مسؤولیت در جهت تأمین نیروی انسانی متخصص و لازم برای فعالیت‌های تولیدی اقدام نماید؛ یعنی اولاً خودشان با ایمان به خدا و پابندی به ارزش‌های اسلام با فرهنگ اسلامی و عزت ملی در جهت تعلیم علم و تخصص مورد نیاز اقدام نموده و پس از کسب آن تخصص پای کار تولدی بیابند، کار و فعالیت تولید از نشاط و خروش بالایی برخوردار خواهد شد. این امر قطعا به جهش در تولید و خودکفائی جامعه در تأمین نیازهای مردم می‌شود.

مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی در موضوع تأمین نیروی انسانی مرتبط با تولید با مشارکت مردم به مسئولان نظام دو موضوع عدالت و مهارت را تذکر دادند و تصریح کردند: برای مشارکت، امکانات در سطوح مختلف به نحو صحیح و عادلانه‌ای تقسیم بشود. اینها البته کارهای آسانی هم نیست، کارهای دشواری است؛ [باید] آموزش داده بشود، مهارت داده بشود. بسیاری از جوان‌های ما مایلند کار کنند، و به مهارت نیاز دارند. یک بخشی باید برای مهارت‌افزایی جوانان وجود داشته باشد که البته مدیران ارشد می‌توانند برنامه‌ریزی کنند، در این زمینه‌ها کار کنند، کار انجام بگیرد. (بیانات در دیدار مسئولان نظام ۱۴۰۳/۱/۱۵)

۲-۱-۵. تأثیر مصرف‌کننده بودن مردم در جهش تولید

مردم جامعه از جنبه دیگری نیز بر تولید و جهش در آن مؤثر هستند و آن مصرف کردن محصولات تولید شده در نهادهای تولیدی جامعه است. اگر مردم به فعالیت تولیدی و نیز محصولات

تولید شده در داخل کشور اعتماد کنند و آنها را مصرف نمایند، چرخ تولید در جامعه به گردش در می آید و نهاد تولیدی با فروش کالاهای تولیدی خود سرمایه مورد نیاز تولید را تأمین می کند و در صورت وجود سود مناسب می تواند هسته تولیدی خود را گسترش دهد و از این راه به جهش در تولید منجر شود. این امر در نتیجه فعالیت مصرفی مردم جامعه و اعتماد آنها به محصولات داخلی امکان پذیر خواهد بود. اما اگر مردم این اعتماد را نداشته باشند و به مصرف محصولات خارجی روی آورند قطعاً چرخ تولید در داخل جامعه اسلامی با مشکل روبرو خواهد شد. نتیجه این مشکل توقف تولید و بازماندن از جهش در آن خواهد بود. بنابراین مشارکت مردم از این زاویه نیز در جهش تولید مؤثر است.

۲-۵. نقش تولید کنندگان در جهش تولید

تولیدی کنندگان در جامعه از دوراه می توانند در جهش تولید تأثیر داشته باشند؛ راه اول اعتماد به مردم جامعه و راه دوم تولید محصولات در سطح عالی از کیفیت است.

۱-۲-۵. تأثیر اعتماد تولیدکنندگان به مردم در جهش تولید

اگر تولید کنندگان به مردم جامعه اسلامی خود اعتماد داشته باشند و از سرمایه ها، برنامه ها و نیروی انسانی آنها استفاده نمایند و نیز محصولاتی که در تولید نقش دارد و در داخل و به وسیله متخصصان و شرکت های دانش پایه تولید می شود را در کارخانه های تولیدی خود بکار گیرند، این امر یک اعتماد به نفس در جامعه در موضوع تولید را به وجود می آورد و کشور را از وابستگی به نهادهای اقتصادی خارجی در موضوع صنایع مهم مورد نیاز صنعت نجات می دهد و منجر به تحقق جهش تولید در جامعه خواهد شد.

۲-۲-۵. تأثیر تولید محصولات با کیفیت در جهش تولید

واحدهای تولید و تولید کنندگان با تولید محصولات با کیفیت عالی و نه تنها قابل رقابت با محصولات خارجی بلکه در سطح بالاتری از کیفیت آنها می توانند اقبال عمومی جامعه برای مصرف این محصولات را به دست آورند و از این طریق با فروش محصولات سرمایه مورد نیاز

خود را همواره تأمین کار تولید خود را در سطح عالی از رونق قرار دهند و این امر منجر به سودهی مناسب فعالیت تولیدی و گسترش دامنه تولید و جهش در آن خواهد شد. در طرف مقابل اگر مصحول توید شده در داخل کیفیت لازم را نداشته باشد، قطعاً از سوی مردم با استقبال مواجه نخواهد شد و این امر منجر به توقف تولید و بروز مشکلات برای نهاد تولید کننده خواهد شد و در نتیجه جامعه از جهش در تولید باز خواهد ماند.

مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی با دید وسیع نسبت به تمامی عوامل یاد شده درباره نامگذاری شعار سال به «جهش تولید با مشارکت مردم» تصریح کردند:

یک کلید اساسی برای حلّ مشکلات اقتصادی کشور عبارت است از مسئله‌ی تولید؛ تولید داخلی، تولید ملی، برای همین هم هست که در این چند سال گذشته بر روی تولید ما تکیه کردیم. اگر رشد تولید و حرکت رو به جلو در تولید ملی به نحو مطلوب انجام بگیرد، بسیاری از مشکلات مهمّ اقتصادی مثل مسئله‌ی تورّم، مسئله‌ی اشتغال و مسئله‌ی ارزش پول ملی، این مسائل اساسی اقتصاد به نحو خوبی به سمت حلّ پیش خواهد رفت. مسئله‌ی تولید بنابراین مسئله‌ی مهمّی است و به همین جهت امسال هم روی مسئله‌ی تولید تکیه می‌کنم و توقّع دارم، انتظار دارم که ان‌شاءالله یک جهشی در کار تولید اتفاق بیفتد امسال، و بجد اعتقاد دارم که این جهش بدون مشارکت مردم و بدون حضور مردم اتفاق نخواهد افتاد. اگر ما بخواهیم جهش تولید داشته باشیم، بایستی اقتصاد را مردمی کنیم، باید پای مردم را به عرصه‌ی تولید به نحو محسوسی باز کنیم، موانع حضور مردم را برطرف کنیم. در بخش مردمی ظرفیت‌های بزرگی وجود دارد که من ان‌شاءالله توضیح خواهم داد در این باره و این ظرفیت‌ها بایستی فعال بشود، باید از آنها به نفع کشور و به نفع مردم استفاده بشود. لذا من به این مناسبت شعار امسال را این قرار دادم: «جهش تولید با مشارکت مردم» این شعار امسال است. امیدواریم ان‌شاءالله این شعار به بهترین وجهی تحقّق پیدا کند. برنامه‌ریزان کشور برنامه‌ریزی کنند، صاحب‌نظران همکاری فکری کنند و فعالان اقتصادی به نحو عملی در این کار ان‌شاءالله مشارکت کنند. (پیام نوروزی رهبر معظم انقلاب به مناسبت نوروز ۱۴۰۳).

نتیجه

در تحقیق حاضر نتایج زیر حاصل شده است:

۱. علم به معنای شناخت و معرفت از نظر شرع مقدس اسلام و عقل بشری از جایگاهی بس والا برخوردار است و کسب آن به دلیل تأثیر فراوان در رفع نیازهای انسان بسیار ضروری است.
۲. تولید علم از جوانب مختلف مانند رفع نیازهای جامعه، تحقق اقتدار و استقلال جامعه، بکارگیری اقتصاد دانش پایه و... در پیشرفت جامعه مؤثر است.
۳. نخبگان جامعه از طریق ایجاد خودباوری، توجه به آینده علمی کشور، تشخیص اولیت‌های تحقیق، تقویت روحیه پژوهش، کار مسأله محور، ایجاد تحول از مصرف کنندگی به تولید کنندگی در موضوع علم و... در جهش و پیشرفت علمی کشور تأثیرگذار هستند.
۴. علم از طریق ارائه برنامه مناسب برای تولید، و تأثیر در ثبات در مدیریت، فرهنگ سازی تولید، گفتمان سازی تولید و بکارگیری اقتصاد دانش پایه در جهش تولید مؤثر است.
۵. مشارکت مردم در تولید از طریق تأمین سرمایه مورد نیاز تولید، برنامه مناسب برای تولید، تأمین نیروی انسانی مورد نیاز فعالیت تولیدی و مصرف محصولات تولید شده در داخل کشور در تحقق جهش تولید در جامعه مؤثر هستند.
۶. تولید کنندگان از طریق اعتماد به مردم و محصولات تولیدی مورد نیاز صنعت در داخل کشور و نیز از طریق تولید محصولات با کیفیت بالا در تحقق جهش تولید در جامعه مؤثر هستند.

کتابنامه

قرآن کریم

- بیانات پس از بازدید از نمایشگاه دستاوردهای فناوری نانو ۱۳۹۳/۱۱/۱۱.
- بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی ۱۳۹۶/۱/۱.
- بیانات در ارتباط تصویری با مردم آذربایجان شرقی ۱۴۰۰/۱۱/۲۸.
- بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل‌های دانشجویی ۱۴۰۰/۲/۲۱.
- بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل‌های دانشجویی ۱۳۹۹/۲/۲۸.
- بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۴۰۰/۱۲/۱۹.
- بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم ۱۳۹۴/۶/۱۸.
- بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها ۱۳۹۷/۳/۲۰.
- بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها ۱۳۹۸/۳/۸.
- بیانات در دیدار جمعی از نخبگان و استعدادهای برتر علمی کشور ۱۴۰۰/۸/۲۶.
- بیانات در دیدار خانواده‌های شهدا و جانبازان قم ۸۹/۷/۲۸.
- بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۹۴/۱۲/۲۰.
- بیانات در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۱۳۹۴/۶/۲۵.
- بیانات در دیدار مسئولان نظام ۱۴۰۳/۱/۱۵.
- بیانات در دیدار نخبگان جوان علمی ۱۳۹۶/۷/۲۷.
- بیانات در دیدار نخبگان علمی و اساتید دانشگاه‌ها ۱۳۸۷/۷/۳.
- بیانات در دیدار نخبگان و استعدادهای برتر علمی ۱۳۹۷/۷/۱۷.
- بیانات در دیدار نخبگان و استعدادهای برتر علمی ۱۳۹۷/۷/۲۵.
- پیام نوروزی رهبر معظم انقلاب به مناسبت نوروز ۱۴۰۳.
- خمینی، روح‌الله، تقریرات فلسفه امام خمینی، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمته، تهران، ۱۳۸۵.
- _____ شرح دعاء السحر، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمته، تهران، ۱۳۸۶ ش.

گام دوم انقلاب: «وظیفه نخبگان در شتاب بخشی به روند تولید علم و پژوهش در...» □ ۱۱۷

- خمینی، روح الله، صحیفه امام، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام تهران، ۱۳۸۹ ش.
- سایت KHAMENEI.IR، دیدار رئیس جمهوری سریلانکا با رهبر انقلاب ۱۳۹۷/۲/۲۳.
- عاملی، شهید ثانی، زین الدین بن علی، منیة المرید فی آداب المفید و المستفید، تحقیق رضا مختاری، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، چهارم، ۱۳۷۶ ش.
- فراهیدی، خلیل بن احمد، کتاب العین، نشر هجرت، قم - ایران، دوم، ۱۴۱۰ ه. ق.
- فیومی، احمد بن محمد مقرئ، المصباح المنیر فی غریب الشرح الكبير للرافعی، منشورات دار الرضی، قم، اول، ه. ق.
- کلینی، ابو جعفر، محمد بن یعقوب، الکافی (ط - دار الحدیث)، دار الحدیث للطباعة و النشر، قم، اول، ۱۴۲۹ ق.
- لغت نامه دهخدا آن لاین.
- مطهری، مرتضی، آشنایی با منطق، انتشارات صدرا، چاپ سی و هفتم، قم، ۱۳۸۶.
- نوری، محدث، میرزا حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، بیروت، اول، ۱۴۰۸ ق.

